

Προς υπεράσπιση της Ευρώπης

16/10/16

Η πολιτική στον σημερινό κόσμο σίγουρα δεν είναι για τους λιπόψυχους και η υπεράσπιση του ευρωπαϊκού πρότζεκτ απαιτεί θάρρος για να πας αντίθετα προς το ρεύμα. Επίσης απαιτεί γνώση, που συνήθως είναι σε έλλειψη». Από το τελευταίο βιβλίο του καθηγητή Λουκά Τσούκαλη, με τον τίτλο «In Defence of Europe», (Oxford University Press).

Ενώ το βιβλίο βρίθει από πολύ εντυπωσιακότερες παρατηρήσεις για να ξεκινήσω το κομμάτι, προτίμησα το παραπάνω απόσπασμα, διότι το μικρό σε μέγεθος βιβλίο του Τσούκαλη (238 σελίδες), που σύντομα θα κυκλοφορήσει και στα ελληνικά, προσφέρει στον αναγνώστη του αυτό ακριβώς του οποίου την έλλειψη επισημαίνει ο συγγραφέας του: γνώση του προβλήματος της Ευρώπης και των δυνατοτήτων της μέσα στο σύγχρονο περιβάλλον της παγκοσμιοποίησης. Γνώση απολύτως χρήσιμη σήμερα, σε μια εποχή που δημιουργείται, επιτέλους, ένα ανοικτό πεδίο για τη δημόσια συζήτηση του μέλλοντος στην Ευρώπη – και μιλώ για το μέλλον στην Ευρώπη και όχι για το μέλλον της Ευρώπης, διότι από την ανταπόκριση της Ευρωπαϊκής Ένωσης στις σημερινές προκλήσεις, από την εξέλιξη δηλαδή του λεγόμενου «ευρωπαϊκού πρότζεκτ», θα εξαρτηθεί κάτι μεγαλύτερο από την ίδια την Ένωση: η Ευρώπη ως πολιτικό και πολιτισμικό σύνολο στον παγκόσμιο χάρτη. Κάθε Ευρωπαίος, με γνήσιο ενδιαφέρον για το μέλλον του οργανωμένου κοινωνικού βίου σε αυτή την ήπειρο, μόνο να κερδίσει έχει αν διαβάσει το βιβλίο του Τσούκαλη· όσοι, δε, εκ της θέσεώς τους έχουν δημόσιο λόγο περί τα ευρωπαϊκά (πολιτικοί, δημοσιογράφοι και το κακό συναπάντημα...), αυτοί ειδικά επιβάλλεται να το διαβάσουν, εφόσον βεβαίως διαθέτουν τη στοιχειώδη αξιοπρέπεια ώστε να γνωρίζουν για τι μιλούν ή γράφουν.

Στο βιβλίο αυτό, ο Τσούκαλης κατ' αρχάς εξιστορεί τη δημιουργία και την εξέλιξη των ευρωπαϊκών θεσμών (Κεφάλαιο 2), έπειτα προχωρεί στη χαρτογράφηση του προβλήματος (Κεφ. 3 έως 6) και, τέλος, διατυπώνει την πρότασή του. Το έργο αυτό, ο συγγραφέας το φέρει εις πέρας με πρόδηλο το πνεύμα της πίστης στο «ευρωπαϊκό όραμα» και το ευρωπαϊκό πρότζεκτ, το οποίο αποκτά μεγαλύτερη αξία καθώς συνυπάρχει και, κυρίως, συμπληρώνεται από το πνεύμα του αυστηρού ρεαλισμού, που δεν ανέχεται εκπτώσεις. Οφείλω να σας πω ότι, προσωπικώς, το βιβλίο του Τσούκαλη με ενθουσίασε τόσο, ώστε μόνον αφού το είχα διαβάσει και δεύτερη φορά (αφήνοντας ένα διάστημα ενδιάμεσως) κάθισα να γράψω τις εντυπώσεις μου για να τις μοιραστώ μαζί σας, ώστε να νιώθω ασφαλής για κάθε λέξη μου.

Είναι οξύμωρο να χαρακτηρίζεις συναρπαστικό ένα βιβλίο σχετικά με το ευρωπαϊκό πρότζεκτ, αλλά και το οξύμωρο συμβαίνει στη ζωή. Το στοιχείο εκείνο χάρη στο οποίο αναδεικνύονται όλα όσα έχουν γνωστική αξία στο βιβλίο είναι το εξάιρετο ύφος με το οποίο είναι γραμμένο. Η σκέψη, ως γνωστόν, έχει την ομορφιά της γλώσσας στην οποία διατυπώνεται. Τίποτε δεν διαβάζεται αν δεν είναι καλογραμμένο, πόσο μάλλον όταν αφορά ένα τέτοιο πολυεπίπεδο θέμα, με περίπλοκη τεχνική διάσταση, που προϋποθέτει τη γνώση του αναγνώστη για να μπορεί να ακολουθεί. Ο Τσούκαλης το καταφέρνει, επειδή, πρώτον, γράφει με τη ματιά του ιστορικού, που ελέγχει ανά πάσα στιγμή τη γραμμή της αφήγησης και ξέρει να αξιοποιεί τις κρίσιμες λεπτομέρειες για να την ενισχύει. Δεύτερον, επειδή γράφει στο ύφος που χαρακτηρίζει την ιστορική εφημερίδα «The Economist». (Ναι, ξέρω.

Είναι περιοδικό. Οι ίδιοι όμως, εκ παραδόσεως, θεωρούν το έντυπό τους εφημερίδα και το σέβομαι...) Γράφει, δηλαδή, με την καθαρότητα και την απλότητα εκείνου που κατανοεί καλά το θέμα του και δεν κρύβει την ανασφάλειά του με περιπτές λέξεις. Επιπλέον, χρησιμοποιεί συχνά το χιούμορ, όχι ως δημοσιογραφικό εξυπνακισμό, αλλά σε καίρια σημεία της αφήγησης, για να φωτίζει με τον δικό του χρήσιμο τρόπο τα πράγματα.

Αν επιχειρήσω να συνοψίσω το βιβλίο και την κεντρική ιδέα του, όπως λέγαμε στο σχολείο, θα το έθετα ως εξής: ο Τσούκαλης εξετάζει την επίδραση της παγκοσμιοποίησης στην Ευρώπη και πώς οι δυνάμεις της σύγχρονης ιστορικής πραγματικότητας συναντούν τις δομικές αδυναμίες του ευρωπαϊκού πρότζεκτ, είτε αυτές οι αδυναμίες είναι εγγενείς είτε προέκυψαν ως προϊόν των διακρατικών συμβιβασμών στην πορεία της εξέλιξής του. Εξετάζει, παράλληλα, την αλληλεπίδραση μεταξύ κοινής ευρωπαϊκής πολιτικής και εθνικών πολιτικών, που διαφοροποιούνται πλέον έντονα λόγω παγκοσμιοποίησης. Τέλος, αφού έχει εξετάσει και τα επικρατούντα σενάρια βάσει των πραγματικών δυνατοτήτων της Ευρώπης, καταλήγει στην πρότασή του: Ευρώπη υπό γερμανική ηγεσία, με αντιστάθμισμα τη λελογισμένη ανακατανομή των πλεονασμάτων και την παράλληλη εισαγωγή δομών «διαφοροποιημένης ενσωμάτωσης» – αυτό που έλεγαν παλαιότερα «μεταβλητή γεωμετρία» ή, απλούστερα, «όποιος θέλει και μπορεί». Χρειάζεται και τόλμη και ρεαλισμός, για να χτίσεις τεκμηριωμένα αυτή την πρόταση και ο Τσούκαλης έχει και από τα δύο. Μάλιστα, σημειώνει χαρακτηριστικά ότι η Γερμανία επιχειρήσε δύο φορές να αναλάβει διά των όπλων την ηγεσία της Ευρώπης, τώρα της δίνεται η ευκαιρία να το πετύχει με αυτό που λένε στη γλώσσα των καιρών «soft power».

Ουσιαστικά, τολμώ να πω, το βιβλίο του Τσούκαλη παρέχει την πλέον τεκμηριωμένη και ισχυρή ως προς την επιχειρηματολογία της βάση για ένα πολιτικό μανιφέστο υπέρ μιας ηπίως σοσιαλδημοκρατικής Ευρώπης.

Η δύναμη αυτή του βιβλίου, προσωπικά με άγγιξε σε τέτοιο βαθμό, ώστε αφού τελείωσα την πρώτη ανάγνωσή του, ξαναδιάβασα (δύο φορές!) το δοκίμιο «On being conservative» του Μάικλ Οουκσοτ, για να στατιάρω που λένε. Εντούτοις, ευχαριστώ και δημοσίως τον Λ. Τσούκαλη, όχι τόσο επειδή μου έστειλε το βιβλίο, αλλά επειδή στρώθηκε, παιδεύτηκε και το έγραψε, για να μπορούμε σήμερα να το διαβάσουμε όσοι νοιαζόμαστε –ο καθένας με τον τρόπο του– για το μέλλον της Ευρώπης. Μπορεί να σας ακουστεί υπερβολικό, αλλά μία από τις μεγαλύτερες ηδονές και συγκινήσεις στη ζωή είναι να συναντάς ένα βιβλίο που σε αναγκάζει να αμφισβητήσεις βεβαιότητες και εδραιωμένες πεποιθήσεις. Αλλωστε, αυτή η αλλαγή, είτε συμβαίνει γύρω μας είτε μέσα μας, δεν είναι αυτό που λέμε ζωή;

<http://www.kathimerini.gr/879397/opinion/epikairothta/politikh/pros-yperaspish-ths-eyrwphs?platform=hootsuite>